

Кость Солуха

Просвітянську справу Подільське обласне товариство «Просвіта» (тепер Хмельницьке обласне об'єднання товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка) здійснює уже 115 років. Організоване у Кам'янці в грудні 1905 року, у квітні-травні 1906 року зареєстровано Статут «Подільської «Просвіти» та обрано керівні органи. Таким чином, від 4 травня 1906 року на Поділлі діє просвітянське товариство, засновниками та першими членами якого стали свідомі українці, передовсім Олімпіада Пашенко, Юхим Сіцинський, Кирило Стиранкевич, Володимир Чехівський, Кость Солуха, Віктор Приходько, Микола Яворовський, Сергій Іваницький, Віталій Стиранкевич. Незмінним головою аж до 1919 р. був лікар, випускник Київського університету Кость Григорович Солуха (1861–1922); заступником голови був Сергій Митрофанович Іваницький, викладач духовної семінарії; секретарем – Віталій Карпович Стиранкевич, викладач Кам'янецької жіночої епархіаль-

Довга і славна дорога (Ювілей Хмельницької «Просвіти»)

Травень для просвітян Хмельниччини особливо значимий. Адже 4 травня 1906 року у Кам'янці-Подільському було організовано Подільську «Просвіту». Першим її головою став Кость Солуха – 30 травня 2021 року відзначатимемо 160-річчя від дня його народження.

З нагоди 115-річчя Подільської «Просвіти» представники обласної та районних осередків «Просвіти», письменники, науковці, музейники, вчителі та бібліотекарі зібрались у Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці (директорка Катерина Чабан) на Просвітницькі читання «Просвітницький рух на Поділлі». Згадували історію товариства та його витоки в Україні, Кам'янецький період діяльності УНР та подальший розвиток руху на Хмельниччині, діяльність товариства «Родовід» (голова Микола Магера) та його реорганізацію у 1992 році у товариство «Просвіта» (голова Василь Горбатюк), очільників обласного товариства Віталія Мацька, Ніну Шмурикову, Віталія Міхалевського. Слухали виступи про роботу осередків у Старокостянтиніві, Старій Синяві, Кам'янці-Подільському, вшановували імена видатних просвітителів Поділля, відзначали роль товариства у розвитку патріотизму, поширенні української мови, консолідації зусиль різних політичних сил та громадськості у відстоюванні національної ідеї.

Нову книгу «Головноуповноважений уряду УНР (1919–1920): Листування» презентував автор-упорядник, к.і.н. Віктор Адамський.

Завдяки трансляції в Zoom до заходу доєднались просвітяни області.

Книжкова виставка літератури з фондів бібліотеки демонструвала історію та здобутки просвітян Хмельниччини.

нування, то на Поділлі продовжувала функціонувати завдяки лікареві Солусі. Із приходом більшовицької влади діяльність «Просвіти» згортається, а згодом і зовсім припиняється, майже всі члени арештовані як націоналісти й понижені в таборах.

Заборонена радянською владою «Просвіта» продовжувала жити як Товариство Української Мови в діаспорі і відродилася наприкінці 80-х років минулого століття. Саме у 1989 році здійнялася нова хвиля просвітницького руху у Хмельницькому, як і в усій Україні. Було створено обласне

товариство української мови «Родовід» (головою став Микола Магера, а у 1990 році – Василь Горбатюк). Товариство української мови на Хмельниччині виникло як супротив тотальній русифікації українського населення. Підрозділи товариства були у Кам'янці-Подільському, Ізяславі, Шепетівці, Волочиську, Славути та інших містах. Активними членами «Просвіти» стали діячі краю: класик вітчизняної байки, поет, перекладач – Микита Годованець, відомі сучасні письменники – Микола Федунець, Олександра Ванжула, Микола Мач-

ківський, Микола Магера, Василь Горбатюк та багато інших патріотів. Товариство «Родовід» переросло в обласну організацію «Просвіта», яку очолювали Василь Горбатюк (1992–1994), Віталій Мацько (1994–2005), Ніна Шмурикова-Гаврилюк (2005–2013), Віталій Міхалевський (з 2013). На даний час обласне об'єднання має у своєму складі 11 районних осередків.

За 1992–2020 рр. просвітяни – подоляни, безперечно, зробили багато справ. Серед найбільш масових і знаменних вирізняється відзначення 100-річчя створення «Просвіти» на Поділлі та 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка.

участь у роботі літературних клубів та краєзнавчих гуртків, організують мистецькі і громадські заходи.

Славу Подільській «Просвіті» щоденно творили та творять найактивніші просвітяни: Валентина Мельник (Хмельницький); Василь Кравчук, Леонід Грозан (Ізяслав); Лідія Ярохно (Старокостянтинів); Любов Сердуніч (Стара Синява); Валентина Байталюк (Дунаївці); Євгенія Сохацька, Едуард Крилов, Вячеслав Полятинчук (Кам'янець-Подільський) та багато інших. Завдяки Віталію Мацьку налагоджено тісний контакт з Товариством української мови ім. Т. Г. Шевченка (Чикаго, США), двічі (1996, 2005 рр.) він зустрічався з головою ТУМ професором Вірою Боднарук (Лукш). В результаті такої співпраці із США надійшло кілька посилок з книгами, надається матеріальна підтримка. Обласна «Просвіта» завжди приділяла пильну увагу науковій праці, видавничій справі, друкованому слову.

200-річчя від дня народження Тараса Шевченка додало нових сил для просвітянської роботи, особливо зважаючи на події, що відбуваються в Криму та Сході України. Просвітяни найактивніше беруть участь у волонтерському русі, організують мистецькі акції для підтримки національного духу, збирають пожертви для бійців АТО, зустрічаються з вимушеними переселенцями зі Сходу. Геній Шевченка став символом нашої боротьби та єднання. 5 березня 2014 року, насамперед з ініціативи просвітян, в Ізяславі відкрито пам'ятник найвищачинішому українцеві усіх часів. Поет зображений молодим – таким він перебував на Поділлі у 1846

Солуха (1861—1922); заступником голови був Сергій Митрофанович Іваничкий, викладач духовної семінарії; секретарем — Віталій Карпович Стиранквич, викладач Кам'янецької жіночої єпархіальної школи. Євтим (Юхим) Сідинський, як член управи “Просвіти”, став активним дорадником з культурно-освітніх питань.

Просвітяни відкривали хати-читальні “Просвіти”, вели курси для неписьменних, проводили “відчити”, вечорниці, ставили п'єси, крім того, створювали рілничко-господарські та промислові спілки, позичкові й ошадні каси. Товариство пройшло довгу, тривожну, трудну, але водночас славу дорогу.

Якщо повсюди в період Першої світової війни осередки “Просвіти” припинили своє іс-

лася нова хвиля просвітницького руху у Хмельницькому, як і в усій Україні. Було створено обласне

ванець, відомі сучасні письменники — Микола Федунець, Олександра Ванжула, Микола Мач-

оагато справ. Серед найоільш масових і знаменних вирізняється відзначення 100-річчя створення

ня. З березня 2014 року, насамперед з ініціативи просвітян, в Ізяславі відкрито пам'ятник найвізначнішому українцеві усіх часів. Поет зображений молодим — таким він перебував на Поділлі у 1846 році, цьогоріч у вересні-жовтні відзначаємо 175-річчя від цієї знаменної події.

Серед завдань, що стоять перед подільськими просвітянами, — робота з молоддю та координація дій з іншими громадськими організаціями, що мають яскраву державницьку спрямованість та стоять на чітких українських позиціях.

Віталій МІХАЛЕВСЬКИЙ,
голова Хмельницького обласного об'єднання Товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Шановна редакціє “Слова Просвіти”! Ми з чоловіком передплачували вашу газету від початку її виходу. Наше подружжя стояло біля витоків Рівненського товариства української мови. Це були непрості, але доленосні для України часи: з одностудіями створювали осередки в різних організаціях та установах, протестували проти зросійщення, проводили патріотичні заходи, готували документи й реєстрували вже товариство “Просвіта”.

Мій чоловік Михайло Борейко відповідав у “Просвіті” за видавничу справу та зв'язки з діаспорою. Від 1998 до 2020 року видано понад 60 рідкісних книг, які були заборонені совєтами або видавались у діаспорі й були невідомі в Україні. Це твори Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Івана Багряного, Івана Огієнка, Уласа Самчука, Гната Хоткевича, Василя Барки, “Лемківські пісні”, “Співаник УПА” та ін. З особливою любов'ю Борейко перерадивав “Кобзаря” з урахуванням творів, заборонених у свій час цензурою. Так з'явилися “Кобзар” 1840 року (поза цензурою), канонічні в науковому плані “Кобзарі” за ре-

Ангел — символ матірної “Просвіти”

дакціями В. Доманицького, В. Сімовича, двотомний “Кобзар” 1876 року, “Українські ночі, або Родовід генія” Єжи Енджеєвича. Багато нам допомагало подружжя Боднарків із США, Віра та Богдан, великі патріоти України. Видані книги надсилались у бібліотеки та музеї Черкас, Києва, Кролевеця, Канева, Одеси, Бережан, Заліщиків, Тернополя. Нашими книгами нагороджувались молоді люди, учасники мовно-літературних конкурсів, переможці конкурсу читців-декламаторів. Видання розсилалися українцям за кордон.

На жаль, Михайло Борейко відійшов в інший світ 21 листопада 2020 року (ковід доконав його хворе серце).

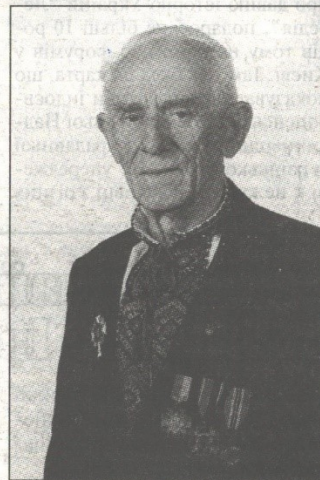
Утративши чоловіка й друга, я й далі передплачуватиму “Слово Просвіти”, незважаючи на малу пенсію. З великою приємністю читаю, як на її шпальтах визначні й сміливі люди захищають нашу мову, культуру, без якої немислима незалежна Україна.

П. Мовчан, Д. Павличко, К. Мотрич, Г. Філіпчук, В. Мельничен-

ко, М. Тимошик, І. Фаріон, Г. Пагутяк — хіба можна всіх перерахувати? У березневому номері від 11-17 березня 2021 року М. Тимошик пише, як славний Ніжин тримається за московщину: “Раби, підніжки, грязь Москви...”. Як важко від цього на серці!.. Я ж згадала, як рівненські просвітяни в 2009 році їхали вшановувати героїв Крут, заїхали до Ніжина, уточнюючи дорогу, бо заблукали. Перед міською радою побачили ідола Леніна й обурились. Уже з Рівного написали листа міському голові з матеріалами про злочини Леніна. У відписці було сказано, що так хоче громада.

Свого часу писали до Сум, щоб зняли з обласної бібліотеки ім'я Крупської, яка навіть твори Льва Толстого й російські народні казки палила. Отак більше 30 років воюємо з “підніжками Москви”.

Рівненське міське товариство “Просвіта” цьогоріч започаткувало просвітянсько-освітнянський проект “30 добрих справ до 30-річчя Незалежності України”. Уже досить вагомо відзначили

Просвітянин Михайло Борейко

ювілеї Лесі Українки, Тараса Шевченка, посадили Лесину грушу і 30 калин у рівненському парку імені Просвіти. Це заслуга нашої ради, до якої входять одержимі і відповідальні люди: К. Си-

чик (голова), Л. Грекул, М. Жовтан, М. Косарева, Л. Овдійчук, Т. Сергіюк, Н. Савчук, Л. Ткач, М. Панащук, А. Пастушенко, Н. Войтович. Найбільше приділяємо уваги національно-патріотичному вихованню молоді в школах, дитсадках. Залучаємо дітей до конкурсів читців-декламаторів (зараз онлайн), до поетичних читань коло пам'ятника Тарасу Шевченку, до участі в мовно-літературних та історичних конкурсах (“Перло многоцінне”, “Об'єднаймося ж, брати мої...”), до інших заходів, загальноміських і в музеї “Просвіти”, у міських та обласній бібліотеках та безпосередньо в навчальних закладах. Буде багато цікавих справ, серед яких “Подаруй вишиванку ровеснику зі Сходу”.

Вірино, що подолаємо намул московського панування та масовий наплив іноземщини. Бо “народ мій є, народ мій завжди буде, ніхто не перекареслить мій народ”!

З великою шаную —

Євгенія ГЛАДУНОВА-БОРЕЙКО,
багаторічна членкиня правління та ради Рівненської “Просвіти”